

Nr 289.

Av herr **Sköld m. fl.**, om anslag till understödjande under år 1929 av viss sockerbetsodling i riket m. m.

I proposition nr 7 till innevarande års riksdag föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att höja tullen på vissa slag av socker med tre öre per kilogram. Tullförhöjningen är avsedd att gälla till och med den 31 januari 1930, såvida den icke genom senare beslut förlänges till sin giltighet. Berörda förslag avser att förhindra en befarad minskning för 1929 av den till sockerbetsodling använda arealen här i riket genom att dels för viss del av odlingen garantera betodlarna ett lägsta grundpris av kronor 2: 80 per deciton sockerbetor med en sockerhalt av 16 procent och dels förbättra grundpriset för resten av odlingen med cirka 19 öre pr deciton. Den del av odlingen, för vilken skulle garanteras ett lägsta grundpris av kronor 2: 80, skulle vara den, som för varje odlare överstiger 50 men icke 110 procent av den år 1927 kontrakterade arealen. Hjälpkaktionen skulle genomföras på så sätt, att sockerbolagen garantera betodlarna omnämnda pris samt att bolagen genom tullförhöjningen sättas i stånd att uttaga ett högre sockerpris.

Förslaget är givetvis framkallat av det läge sockermarknaden i världen kommit att intaga efter världskriget. Genom vissa omständigheter bereddes under världskrigsåren rörsockerproduktionen möjligheter till såväl utvidgning som teknisk rationalisering, samtidigt som betsockerproduktionen låg i lägervall. I och med betsockerindustriens försök att återerövra sin förlorade position på marknaden har ett priskrig mellan rör- och betsocker inträtt, som haft till följd ett våldsamt prisfall under 1925 och 1926, hejdat en smula under 1927 på grund av viss överenskommelse mellan de på sockerproduktionens område ledande länderna, men fortsatt under 1928.

Under 1927 träffades under intrycket av den tillfälliga prisstegringen ett avtal mellan sockerbolag och betodlare gällande för fem år, 1927—1931. I detta avtal sattes betpriset i relation till sockerpriset på så sätt, att grundpriset för ett deciton 16-procentiga betor skulle utgöra 6.5 gånger svenska sockerbolagets priskurantpris pr kg. å krossad melis, minskat med grosshandelsrabatten, 4 procent. Till detta grundpris skulle komma tillägg för högre sockerhalt. Enär nämnda priskurantpris, då detta skrives, är 35 öre, skulle alltså dagens grundpriser vara c:a kronor 2: 17. Motsvarande grundpris var före världskriget något högre. Man torde faktiskt behöva gå tillbaka ända till 1907 för att finna ett lägre betpris.

Nu angivna omständigheter göra klart för en var, att sockerbetsodling just nu icke kan vara lönande. Hur svåra konjunkturer jordbruket än har för när-

varande, torde dock beträffande de flesta av denna närings produkter prisläget vara bättre än i fråga om sockerbetor. Det är därför ganska naturligt att betodlarna överväga att övergå från denna odling till andra. Deras möjligheter härutinnan äro emellertid begränsade genom de 1927 tecknade odlingskontrakten, vari betodlarna förbundit sig att under omnämnda fem år upprätthålla en betodling av minst hälften av den 1927 kontrakterade arealen. Den utav regeringen tillsatta kommissionen, på vars utredning regeringspropositionen bygger och som även ligger till grund för denna framställning, har beräknat, att betodlarna skulle komma att begagna sig av rätten att inskränka arealen i sådan omfattning, att arealen skulle minskas med 35 å 40 procent, d. v. s. från 40,000 till 24,000 å 26,000 hektar. Under förhandenvarande omständigheter talar allt för att denna beräkning är riktig.

Följderna av en dylik odlingsminskning kunna icke på grund av tillgängligt material med säkerhet bedömas. Om man endast tager hänsyn till det aktuella prisläget å jordbrukets produkter, är det väl sannolikt, att jordbrukarnas läge icke blir synnerligen ändrat, om en tillfällig inskränkning i sockerbetsodlingen kommer till stånd. Produktionsomläggningen kommer givetvis dock att medföra åtskilliga besvärliga rubbningar. Sedda på längre sikt, d. v. s. om man betraktar odlingsminskningen som en inledning till den svenska sockerproduktionens upphörande, torde följderna bli mycket ödesdiga för stora grupper av jordbrukare. De höga jordvärdena komma säkerligen att falla, och de, som köpt jordbruk efter kriget eller som ingått arrendeavtal för längre tid, komma helt säkert att i många fall råka i betydande svårigheter. Det är därför uppenbart, att frågan om sockerbetsodlingens upprätthållande är av stor betydelse för jordbrukarna.

Även stora arbetargrupper bli berörda. För den fast anställda personalen vid sockerfabrikerna torde den tillfälliga odlingsminskningen visserligen medföra svårigheter, men än värre bleve det för dem, om produktionen helt inställdes, enär dessa arbetare ofta äga små bostadslägenheter, vilka genom ett nedläggande av sockerindustrien måhända skulle komma att bli helt värdelösa. Den betydligt mycket större arbetargruppen vid sockerproduktionen utgöres som bekant av säsongarbetare, dels anställda vid sockerfabrikerna och vågstationerna under kampanjen och dels sysselsatta med betskötsel. Dessa arbetargrupper tillhöra i stor utsträckning de sämst ställda i samhället. De utgöras av landsbygdens diversearbetare, vilka få söka sin utkomst än här och än där till en mycket låg avlön. De utgöras vidare av backstugusittare och småbrukare i de karga bygder, som bildas av norra Skåne, södra Småland och västra Blekinge. Det är befolkningslager, för vilka ett par hundra kronors inkomst vid betskötsel eller i sockerfabriker utgöra den huvudsakliga kontanta årsinkomsten. Dessa arbetargrupper skulle drabbas hårdast av den tillfälliga odlingsminskningen. Dels därför att en odlingsminskning i första rummet går ut över den areal, till vars skötsel användes lejd arbetskraft och dels därför att de befinna sig närmast

svältgränsen. Men det är ju ganska troligt, att dessa grupper först av alla skulle finna sig tillrätta om sockerproduktionen upphörde, emedan de ha större möjligheter att uppsöka nya möjligheter för sin försörjning.

Naturligtvis kan man tala om svårigheter för kommuner, järnvägar o. s. v., men det vore nog överdrift att påstå, att dessa svårigheter skulle betyda några allvarliga ekonomiska rubbningar. Ej heller torde ett nedläggande av sockerproduktionen och ännu mindre en odlingsminskning utgöra en fara för det svenska folkhushållets stabilitet. Det kan ej gärna vara odelat till fördel att producera en produkt, vars årsvärde enligt nu gällande världsmarknadspriser uppgår till 35 miljoner kronor men som konsumtionen får betala med 50 miljoner, ja, som enligt regeringsförslaget skulle komma att betalas med 55 miljoner kronor.

Det är utifrån dessa förutsättningar regeringens föreliggande förslag bör bedömas. Men innan vi övergå härtill, vilja vi först till ett besvarande upptaga frågan, huruvida det överhuvudtaget bör komma i fråga, att staten ger en näring understöd. Ehuru vi hålla före att dylika understöd böra noggrant prövas och varsamt användas, hysa vi likväl den meningen, att det förekommer fall, då staten icke bör undandraga sig att stödja en näring. Detta är framför allt fallet, då en näring på grund av tillfälliga rubbningar på världsmarknaden råkar i stora svårigheter men där näringens framtidsutsikter i allt fall äro goda. Men att staten skulle stödja en näring, som på grund av den allmänna utvecklingen har förlorat möjligheten att bära sig själv och saknar utsikter att på nytt bliva lönande, kan icke försvaras. Det vore att lägga på landets ekonomiska liv en börda, som på längden skulle försvaga landets möjlighet att bibehålla sin ekonomiska ställning. Att i ett dylikt fall giva understöd för att bevara arbete åt en arbetargrupp vore icke heller förenligt med landets ekonomiska intressen. Lindrandet av den sociala nöd, som en omläggning av näringslivet kan medföra, måste ske på annan väg. För övrigt kan det vara skäl att fästa uppmärksamheten därvid, att från det håll den nuvarande regeringen representerar talas det aldrig om att tillgripa åtgärder för lindrandet av nöd bland arbetarna på grund av driftsinställelser utom då andra intressen äro med i spelet. När talades det t. ex. om dylika åtgärder, då cementringen nedlade Malteholms cementfabrik och många arbetare råkade i betryck, när har det varit ifrågasatt att göra något för de arbetargrupper, som komma i stora svårigheter genom det skånska stenkolsbolagets driftsomläggningar, när har det varit tal om att göra något för skogsarbetarna, de år då konjunkturerna förminskat avverkningarna i våra skogar. Det kan icke fördöljas, att om ej industriintressen och betodlareintressen varit med i spelet, hade nog omtanken om betfältens arbetare varit minimal.

Fråga är nu, om läget för den svenska sockerproduktionen är sådant, att förutsättningarna enligt ovanstående kunna sägas vara för handen för ett statsin-gripande. D. v. s. om det svåra läget just nu för denna produktion är av till-

fällig art och att följaktligen utsikter finnas för att denna produktion i en icke allt för avlägsen framtid skall kunna existera — åtminstone med tillhjälp av hittills gällande, nog så betydande tullskydd. På den frågan ger den Kungl. propositionen intet svar. De antydningar om väntade förändringar, såsom genom stigande sockerkonsumtion i yttersta östern eller genom fallissemang bland producenterna på Kuba, verka föga övertygande, enär därigenom på intet sätt göres klart vilka samtidiga möjligheter till utvidgning och driftsförbättringar rörsockerproduktionen har. Att bygga ett bedömande på propositionens uppgifter torde därför vara svårt. Denna brist i den kungl. propositionen är så mycket märkligare, som det dock i departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet anföres att den föreslagna åtgärden är avsedd att vara av tillfälligt natur, vilket väl torde få innebära, att om det visar sig, att sockerproduktionen här i landet icke kan bära sig själv, den bör nedläggas — en mening vartill dessutom nuvarande finansministern uttalade sin anslutning 1926.

Å andra sidan kan å det material den kungl. propositionen innehåller ej heller grundas någon mening av motsatt art, d. v. s. att den svenska sockerproduktionen skulle vara dömd att upphöra. Ännu torde ej vara allvarigare övervägt, om ej genom en radikal rationalisering av sockerindustrin ett bättre läge skulle kunna skapas. Ej heller är det ju uteslutet, att nu pågående sockerkrig kan, såsom förr har skett, komma att resultera i några överenskommelser eller konventioner, som å sin sida förändrar läget. I denna ovissa situation har det syntts oss, som om försiktigheten bjöde, att ett visst andrum bereddes den svenska sockerproduktionen. Det kan behövas tid, för att klarhet skall kunna vinna över möjligheterna för den svenska sockerproduktionens fortbestånd. Det måste anses vara onödigt hårt, om under en sådan väntetid stora arbetargrupper skulle våldsamt kastas ut i en svår ekonomisk misär, varför vi komma att förorda, att från statens sida vissa åtgärder vidtagas för upprätthållandet av en större sockerbetsodling, än vad annars skulle kunna komma till stånd. Men vi anse, att dessa åtgärder böra kompletteras med igångsättandet av utredningar rörande dels möjligheten för den svenska sockerproduktionens rationalisering och dels rörande sockerproduktionens faktiska läge i världen, vilka utredningar böra vara färdiga, innan fråga om nytt understöd för sockerproduktionen underställes riksdagen.

Men om vi sålunda för vår del kunna förorda åtgärder från statens sida för upprätthållande av sockerbetsodlingen i riket under 1929, anse vi dock, att dessa åtgärder icke böra bestå i tullförhöjningar. Emot tullförhöjningen tala åtskilliga skäl, av vilka särskilt två varit för oss avgörande. Sedan en gång en tullförhöjning kommit till stånd, är den mycket svår att få bort igen, detta därför att tullförhöjningen icke innebär någon synbar uppoffring från statsverkets sida. Statsmakterna frestas att taga mera lättvindigt på saken, under det att, såsom ovan anförts, tvärtom statsåtgärder till understöd av näringar böra synnerligen noga övervägas och varsamt användas. I detta avseende tilltalar

den direkta statssubventionen mera, enär dess förekomst på budgeten tvingar fram ett mera ingående övervägande. Men vidare innebär ju tullförhöjningen, att statens understöd får bäras av medborgarna efter deras sockerförbrukning, vilket icke kan vara en rättvis grund, detta så mycket mera som statsmakterna under senare år medvetet strävat att få bort konsumtionsbeskattningen från denna viktiga nödvändighetsvara. Ett understöd åt näringslivet bör väl om någon statsutgift vara av den allmänna karaktär, att den bör bäras efter medborgarnas skatteförmåga, vilket även *det* lättare vinnes på statssubventionens väg. Vi komma alltså att förorda, att åtgärder till upprätthållandet av sockerbetsodlingen tager formen av direkt statssubvention.

Härefter uppstår frågan, huru stor odling, det kan ligga i statens intresse att subventionera. Då är först att märka, att halva den 1927 kontrakterade arealen äro betodlarna skyldiga att under alla förhållanden upprätthålla odlingen på. Då 1927 tecknades kontrakt för c:a 40,000 hektar, innebär detta att odling å 20,000 hektar under alla omständigheter kommer till stånd. Någon subventionering av denna odling läser icke gärna kunna komma i fråga. Ty dels kan detta icke vara något statsintresse. Statens intresse kan icke i och för sig gälla det pris som betalas för sockerbetorna utan istället att odling överhuvudtaget kommer till stånd, vilket här ju sker. Men dels skulle det leda till orimliga konsekvenser, om staten inträdde reglerande rörande ett av två parter frivilligt träffat privaträttsligt avtal om pris. Då gäller tydligen frågan, huru stor odling över nyssnämnda 20,000 hektar staten bör subventionera. Att sträcka sig över den 1927 kontrakterade arealen torde det icke finnas anledning till. Man bör komma ihåg, att före världskriget var vår sockerbetsareal icke mycket mera än 30,000 hektar; en ökning till 40,000 måste betecknas som betydande och innebär säkerligen, att odlingen håller på att utsträckas till jordar, som föga lämpa sig för sockerbetsodling. Att gå under en areal av 40,000 hektar är kanske icke så lämpligt heller med hänsyn till det ändamål det gäller att vinna. Denna areal torde även vara lämplig ur den synpunkten, att den medger en fullt normal drift för industrien. Vi förorda alltså, att staten subventionerar högst en areal av 20,000 hektar, utgörande den del av den 1927 kontrakterade arealen, som ligger över 50 men icke över 100 procent av nämnda areal.

Vilket pris behöver då staten garantera betodlarna, för att den önskvärda odlingen skall komma till stånd? Den av regeringen tillsatta sockercommissionen angiver som sin mening, att det lägsta pris varvid sockerbetsodlingen nu kan bedrivas lönande här i landet är c:a kronor 2: 60 per deciton. En mening, som nog torde komma sanningen ganska nära. Närmast tillhands låge då, att fastställa detta pris som minimipris, enär staten givetvis icke bör göra större uppföring än nöden kräver. Det är också vår uppfattning, att med ett dylikt pris den önskvärda betodlingen skulle komma tillstånd, såvida icke hinder lägges i vägen av betodlarnas organisationer. Emellertid ämna vi föreslå ett något högre pris av följande anledning. Under de senaste åren har för betskötseln

gällt en ackordslön av kronor 250 per hektar. En lön som allmänt ansetts låg med hänsyn till det tunga och obehagliga arbetet. Under förra året började på sina håll arbetsgivarna att sätta ned denna lön högst avsevärt, och från skilda håll har sagts, att detta skulle komma att ske mera allmänt under innevarande år. Då vi emellertid finna det olämpligt att, på samma gång som staten ger betodlarna statssubvention, dessa verkställa en allmän lönesänkning, förorda vi att staten för den del av odlingen, som det vore meningen skulle statssubventioneras, garanterar ett något högre grundpris mot villkor, att den, som vill odla sockerbetor mot statssubvention, förbinder sig att icke betala lägre lön för betskötseln än 250 kronor per hektar. Vi förorda därför ett grundpris av lägst kronor 2: 70 per deciton 16-procentiga betor. Garantipriset skulle beräknas enligt följande grunder:

För varje odlare, som 1929 odlat betor å mer än femtio procent av den kontrakterade arealen, uppdelas arealen i två delar. Den ena, kallad kontrakterade delen, omfattar dels 50 procent av den kontrakterade arealen och dels, i den mån den överstiger 100 procent av den kontrakterade arealen, därutöver odlade areal. Den andra delen, kallad garantidelen, omfattar den del av odlarens areal, som överstiger 50 men icke 100 procent av den kontrakterade arealen.

Till det enligt kontraktet utgående grundpriset ger staten för å garantidelen odlade betor ett tillskott, som utgår med:

ett halvt öre för varje öre, som det kontrakterade betpriset understiger kronor 2: 80 men icke kronor 2: 60 per deciton 16-procentiga betor; samt

ett öre för varje öre, som det kontrakterade grundpriset understiger kronor 2: 60 per deciton 16-procentiga betor.

Härtill kommer tillägg enligt kontraktet för högre sockerhalt.

För å kontrakterad delen odlade betor utgår betpriset enligt kontraktet.

Det förutsättes att för subventionens utnyttjande å ena sidan träffas avtal mellan staten och bolagen och å andra sidan mellan bolagen och de enskilda betodlarna, vilka sistnämnda avtal böra taga formen av tilläggskontrakt för 1929 års betodling till de 1927 tecknade kontrakten.

Då emellertid enligt den kungl. propositionen Svenska sockerfabriksaktiebolaget förklarat sig villigt att ikläda sig betydande risker vid inträffandet av ett lågt sockerpris och det väl varit meningen, att det mellansvenska bolaget skulle göra sammanlagt, hålla vi för, att bolagen även böra kunna något bidra till statens kostnader för en statssubvention — även här vid inträdande låga sockerpris. Vi föreslå därför, att underhandlingar inledas för att förmå bolagen bidra till statssubventionen med ett halvt öre för varje öre, som grundpriset enligt kontraktet understiger kronor 2: 36 per deciton. Detta böra bolagen så mycket mera kunna göra, som det ju måste innebära betydande fördelar att kunna uppehålla full drift i stället för endast halv.

De kostnader, här föreliggande statssubvention skulle komma att medföra, låta sig givetvis icke exakt beräknas. De äro beroende såväl av skördens stor-

lek som gällande sockerpris. Går man emellertid ut ifrån en skörd av 29,000 kg. per hektar, vilket ungefär utgör genomsnittsskörden för de senast förflutna 18 åren, och räknar med ett genomsnittligt sockerpris av 35 öre, vilket är dagens sockerpris och som motsvarar ett grundpris av cirka kronor 2: 17 per deciton, skulle statssubventionen per deciton bli 53 öre och för 290 deciton på 20,000 hektar eller 5,800,000 deciton tillsammans kronor 3,074,000 kronor, av vilket belopp bolagen skulle betala 9.5 öre per deciton eller 551,000 kronor, varefter för statens räkning återstode 2,523,000 kronor. Om sockerpriset skulle falla med 2 öre, bleve det kontrakterade grundpriset cirka kr. 2: 05, och subventionen för statens räkning 2,871,000 kronor och för bolagens räkning 899,000 kronor. Om sockerpriset åter skulle stiga med två öre, bleve grundpriset cirka kr. 2: 30 och subventionen för statens räkning 2,046,000 kronor och för bolagens 174,000 kronor. Riktigast torde vara att räkna med dagens sockerpris.

Då det givetvis icke får göras beroende av bolagens benägenhet att medverka, huruvida åtgärder från statens sida skulle vidtagas, hemställa vi om anvisandet för ändamålet av ett anslag av 3,000,000 kronor.

Närmare bestämmelser för detta anslags användande torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

Med stöd av vad nu anförts hemställes,

att riksdagen ville

dels under riksstatsens nionde huvudtitel anvisa till understöd-
jande under år 1929 av viss sockerbetsodling i riket och att utgå
i överensstämmelse med vad här ovan anförts ett *extra förslags-*
anslag av 3,000,000 kronor,

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande
skyndsammast av utredning rörande ej mindre sockerproduk-
tionens allmänna läge särskilt med hänsyn till förhållandena här
i riket än även av möjligheterna för den svenska sockerproduk-
tionens rationalisering.

Stockholm den 21 januari 1929.

Anders Paulsen.

Karl Bergström,
Hälsingborg.

Per Edvin Sköld.

Elof Hällgren.

Algot Törnkvist.

N. K. Törnkvist,
Bjuv.

Olivia Nordgren.

Olof Andersson
i Malmö.

Olof Andersson
i Höör.

Allan Vougt.

Carl Lovén.

N. Björk
i Tryde.

L. A. Björklund.

Lars Borggren.

Karl Magnusson
i Kalmar.